

Asia: VN/23782/2023

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muutoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolta (Valvira) lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muuttamiseksi.

Valvira esittää lausuntonaan seuraavaa:

Valviran arvion mukaan alkoholijuomien saatavuuden lisäämisellä luonnoksessa esitetyllä tavalla eli tuomalla enintään 8 tilavuusprosenttiset käymisteitse valmistetut etyylialkoholijuomat luvanvaraisen vähittäismyynnin piiriin on negatiivisia vaikutuksia väestön terveyteen. Esitetyllä muutoksella ei vähennetä alkoholista aiheutuvia haittoja ja siten se on ristiriidassa alkoholilain 1 §:ssä määritellyn lain tarkoituksen kanssa. Muutosehdotuksen perustelut ovat lisäksi ristiriidassa keskenään, kun prosenttirajaa halutaan nostaa, mikä tutkimusten mukaan lisää alkoholista aiheutuvia haittoja lisääntyneen kokonaiskulutuksen kautta ja toisaalta mainitaan haluttavan suojella erityisesti heikkoja kuluttajaryhmiä juomasekoitusten kuluttamiselta. Suojelu ei kuitenkaan tapahdu sukupuolivaikutuksiltaan neutraalisti.

Valvira vastustaa alkoholijuomien prosenttirajan nostoa nykyisestä 5,5 tilavuusprosentista 8 tilavuusprosenttiin, koska se on omiaan lisäämään alkoholin käyttäjille, muille ihmisille ja koko yhteiskunnalle alkoholin kulutuksesta aiheutuvia haittoja. Lisäksi esitetty vähittäismyyntioikeuksien rajaaminen käymisteitse valmistettuihin alkoholijuomiin ei ole määritelmällisesti riittävän selkeä eikä sitä tulisi ottaa uudelleen alkoholilainsäädännössä käyttöön ainakaan ilman merkittäviä täsmennyksiä.

Lausuntokierroksella olevassa hallituksen esityksen luonnoksessa mainitaan myös useita muita hallitusohjelmassa sovittuja ja myöhemmin toteutettavia muutoksia, jotka koskevat

alkoholilainsäädäntöä. Näiden muutoksien tavoitteena on hallituksen esityksen luonnoksen mukaan reilun ja avoimen kilpailun edistäminen. Lainsäädännön kehittäminen hallitusohjelmakirjausten mukaisesti ”eurooppalaiseen suuntaan” kasvattaisi myös alkoholin kokonaiskulutusta eurooppalaiseen suuntaan eli nykyistä korkeammalle tasolle. Kokonaiskulutuksen kasvu lisää alkoholihaittoja Suomessa.

Eduskunta oli vuonna 2017 alkoholilain kokonaisuudistuksen hyväksyessään tyytymätön alkoholijuomien etämyyntiä koskevan sääntelyn epäselvään tilaan, joka oli vallinnut jo edellisen alkoholilain aikana ja edellytti, että hallitus selvittää etämyyntiä koskevat säännökset. Valvira katsoo, että yksittäisten alkoholilainsäädännön muutosten sijaan tulisi kiireellisesti selvittää eduskunnan erikseen esille nostamia ja muutoin havaittuja ongelmakohtia.

Valviran näkemyksen mukaan alkoholimonopoli on ollut Suomessa kansanterveydellisistä lähtökohdista toimiva ja tarkoituksenmukainen. Mahdolliset muutokset alkoholimonopoliin tulisi asteittaisen heikentämisen sijaan toteuttaa kokonaisvaltaiseen arviointiin ja siitä tehtyihin johtopäätöksiin perustuen. Valviran näkemyksen mukaan alkoholilakiin hallitusohjelmassa kaavailut yksittäiset muutokset tulisi siten ensivaiheessa arvioida kokonaisuutena tutkittuun tietoon perustuen.

Alkoholielinkeinorekisteriin ja lupiin liittyvät muutokset

Toteutuessaan esitetty lakimuutos edellyttäisi Valviran ylläpitämään alkoholielinkeinorekisteriin muutoksia. Muutokset koskisivat vähittäismyyntilupien sisältöjä ja tekstimuotoiluja järjestelmän eri osissa sekä tuotevalvontaprosessia. Järjestelmämuutosten toteuttaminen aiheuttaa Valviralle arviolta noin 70 000 euron kustannukset. Lakimuutoksen voimaan tulon osalta on syytä huomioida tietojärjestelmämuutoksiin sekä ohjeistuksien päivityksiin tarvittava aika, joka on ennemmin kuukausia kuin päiviä lakimuutoksen hyväksymisestä lopullisessa muodossaan.

Mikäli esitettyyn muutokseen kaikesta huolimatta päädytään, siirtymäsäännöksen sanamuotoa tulisi täsmentää. Säännöksessä tulisi selkeästi todeta, että muutos koskee kaikkia voimassa olevia vähittäismyyntilupia riippumatta siitä, onko ne myönnetty nykyisen alkoholilain perusteella tai sitä aikaisemmin.

Valmistustaparajoitus

Valviran näkemyksen mukaan esitetty valmistustaparajoitus vaikeuttaisi alkoholilain mukaisessa luvanvaraisessa vähittäismyyntissä myytävien alkoholijuomien valvontaa. Esitetty muutos ei

myöskään kohtelisi tasapuolisesti eri valmistustavoilla tuotettuja samankaltaisia tuotteita, joissa on sama määrä alkoholia.

Valvira toteaa edelleen, kuten jo vuonna 2017 alkoholilain muutoksesta antamassaan lausunnossa, että valmistustavan valvonta on perustunut kolmen alkoholin käymisprosessissa syntyvän yhdisteen määritykseen. Näiden yhdisteiden määrille ei kuitenkaan ole asetettuja raja-arvoja ja niiden lisääminen tuotteeseen on mahdollista. Yhdisteiden poistumista tuotteen erilaisten suodatustekniikoiden johdosta ei myöskään tunneta riittävästi, jotta voitaisiin aukottomasti osoittaa, että tuote on valmistettu käymisteitse.

Voimassa olevan alkoholilain 3 §:ssä määritellään, että valmistuksella tarkoitetaan etyylialkoholin valmistusta käymisen avulla tai muulla tavalla sekä etyylialkoholia sisältävän liuoksen väkevoimistä tislamalla tai muulla vastaavalla tavalla. Käymisen avulla valmistettu ei riitä määrittelemään valmistustapaa. Käymisteitse valmistettu tulee tarkemmin määritellä ja samassa yhteydessä selkiyttää ainakin se, onko jatkokäsittely sallittua.

Jatkokäsittelyllä voidaan poistaa käymisteitse valmistetun alkoholin erityispiirteitä ja esimerkiksi suodattamisen jälkeen käymisteitse valmistettu muistuttaa tislamalla valmistettua etyylialkoholia. Esimerkiksi alkoholiton olut valmistetaan poistamalla oluesta alkoholia suodattamalla. Epäselvää on, onko suodatuksessa jäljelle jäävä alkoholi käymisteitse valmistettu.

Jotta käymisteitse valmistetut juomasekoitukset voitaisiin vähittäiskaupassa erottaa muista juomasekoituksista, juoman virallisen nimen yhteydessä pitäisi olla pakollisena ilmaisu ”käymisteitse valmistettu juomaseos”. Valvonnan näkökulmasta on tärkeää, että vähittäismyynnissä olevien tuotteiden pakkausmerkinnöistä käy selvästi ilmi, että niitä voidaan myydä vähittäismyyntiluvalla. Esimerkiksi anniskelun yhteydessä toteutettavassa vähittäismyynnissä riski tuotteiden virheelliseen tunnistamiseen myyntitilanteessa ilman selkeitä merkintöjä on merkittävä.

Muutokset tuotevalikoimassa

Esityksessä on yleisellä tasolla todettu, että vaikka esitys lisäisi kilpailua markkinoilla, tämän vahvaisilla oluilla, siidereillä ja viineillä on toisaalta vain rajallisesti tarjontaa ja kysyntää markkinoilla. Rypäleviinistä säädetään EU-tasolla maatalouden markkinajärjestelyasetuksella. Viljelyvyöhykkeestä riippuen viinin minimialkoholipitoisuus on 8,5 tai 9 tilavuusprosenttia joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta.

Asetusta on muutettu niin, että viinin alkoholipitoisuuden alentaminen osittain on mahdollista. Tällaisia viinejä, joiden alkoholipitoisuus on alempi kuin viinille vaaditun alkoholipitoisuuden, olisi

mahdollista myydä vähittäismyyntiluvalla. Muutos on uusi, joten vielä ei ole selvillä millaiset markkinat kyseisille tuotteille muovautuvat. Nykyisin markkinoilla olevan tuotevalikoiman perusteella ei voida tehdä lopullisia päätelmiä siitä, millaiseksi ja mihin kuluttajaryhmään, esimerkiksi nuoriin, vetoavaksi alkoholijuomia jatkossa kehitetään.

Ylijohtaja Markus Henriksson

Johtava asiantuntija Juuso Nieminen

Nieminen Juuso
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira